

3. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – ІНТЕРПОЛ. Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_142

4. Трофименко В. Диференціація процесуальної форми як пріоритетний напрямок реформування кримінального судочинства України. Вісник Національної академії правових наук України. 2012. № 3. С. 242–250.

Свириденко Станіслав Володимирович,
старший викладач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОСНО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

Певні особливості визначені для порядку застосування заходів забезпечення кримінального провадження стосовно Президента України. Так, з аналізу норм Конституції України та положень КПК України, вбачається, що в них не передбачено жодної особливості чи окремого порядку застосування таких заходів до Президента. Утім, порушене питання ускладнюється тією обставиною, що на законодавчому рівні не розкриваються зміст і обсяг президентської недоторканності. Лише у рішенні КСУ від 10 грудня 2003 р. № 19-рп/2003 зазначається, що на час виконання повноважень останній не несе кримінальної відповідальності та проти нього не може бути порушена кримінальна справа [1, с. 140]. Звідси, ми можемо дійти висновку, що до Президента зазначені заходи можуть бути застосовані тільки у випадку припинення повноважень та за умови підозри у вчиненні злочину. Разом з тим, під час визначення питання про можливість застосування заходів забезпечення кримінального провадження (таких як накладання грошового стягнення та привід) до Президента України як до свідка слід виходити з того, що порядок здійснення кримінального провадження, встановлений відповідними положеннями КПК України, є єдиним для усіх учасників. Тож і слідувати загальному його порядку повинен кожен учасник, незалежно від його правового статусу, окрім тих випадків, коли певні особливості розслідування прямо передбачені нормами Конституції України, КПК та іншими спеціальними законами. З метою забезпечення належного здійснення кримінального провадження у КПК України закріплені заходи, які можуть бути застосовані до кожного учасника, зокрема до

них віднесені: виклик слідчим, прокурором (ст. 133 КПК); судовий виклик (ст. 134 КПК); привід (ст.ст. 140-143 КПК); накладення грошового стягнення (глава 12 КПК); тимчасовий доступ до речей і документів (глава 15 КПК); тимчасове вилучення майна (глава 16 КПК); арешт майна (глава 17 КПК). Тобто, це ті заходи, які безпосередньо спрямовані на забезпечення належної поведінки учасників кримінального провадження або збирання доказів, що мають значення для провадження. Таким чином, перераховані заходи можуть бути застосовані до Президента як до свідка, адже ніяких спеціальних вимог щодо їх застосування до нього чинним законодавством не передбачено. На нашу думку, можливість застосування наведених заходів забезпечення кримінального провадження до Президента зумовлена тим, що їх обрання жодним чином не перешкоджає виконанню останнім своїх посадових обов'язків.

Що стосується приводу, то даний захід, вочевидь, може бути застосований до Президента з певними обмеженнями, а саме в частині можливості застосування до нього правоохоронними органами фізичного впливу. Пояснюється це тим, що привід є заходом процесуального примусу, сутність якого полягає у затриманні та примусовому доставленні особи до суду задля забезпечення її участі у судовому засіданні у випадках, якщо цю особу було належним чином викликано, але вона не з'явилася до суду без поважних причин або без повідомлення про причини неприбуття [2, с. 741]. При цьому привід виступає засобом, який забезпечує не лише належну поведінку учасників кримінального провадження, але й сприяє формуванню доказової бази. Звідси наявність ухвали про здійснення приводу особи, у тому числі Президента, є свідченням того, що органи досудового розслідування, прокурор реалізували усі можливі заходи для отримання доказів.

Специфіка затримання без ухвали слідчого судді, суду полягає у тому, що відповідно до ст. 207 КПК України, кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, зазначених у ст. 482 КПК. Однак у положеннях ст. 482 КПК України йдеться тільки про народних депутатів і суддів, у той час як згідно зі ст. 105 Конституції, Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень. З огляду на це ст. 482 КПК слід доповнити положенням, у якому передбачити, що Президент України не може бути затриманий на підставах і в порядку, передбачених ст. 207, 208 КПК України.

Враховуючи специфіку правового статусу Глави держави, а також беручи до уваги вищенаведену позицію КСУ щодо змісту президентської недоторканності, очевидним є те, що затримання Президента в момент вчинення злочину або відразу після цього не

можливе. Однак, це у жодному разі не звільняє правоохоронців від обов'язку попереджати, припиняти злочинну діяльність, навіть якщо вона вчиняється вищою посадовою особою держави, а також фіксувати докази такої діяльності. Такий напрям кримінальної процесуальної діяльності правоохоронних органів потребує свого вдосконалення, що має здійснюватися із урахуванням специфіки правового статусу Президента як гаранта державного суверенітету та територіальної цілісності України. Відтак, на наш погляд, доцільно передбачити можливість затримання Президента під час або відразу після вчинення ним тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або проти основ національної безпеки України. На користь додаткової аргументації цього положення ст. 3 Конституції України, в якій задекларовано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Тож, пропонуємо ст. 482 КПК України доповнити додатковим положенням 5, яке викласти у такій редакції:

«5. Притягнення до кримінальної відповідальності Президента України, його затримання або обрання стосовно нього запобіжного заходу не може бути здійснено без припинення ним повноважень у порядку, передбаченому Конституцією України.

Президент України, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком випадків :

1) якщо Верховна Рада України надала згоду на його усунення з поста в порядку імпичменту;

2) затримання Президента України під час або відразу після вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину проти основ національної безпеки України, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Президент України має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута».

Список використаних джерел

1. Удалова Л. Д., Бабій І. В. Досудове провадження у кримінальних справах щодо окремих службових осіб, які обіймають особливо відповідальне становище: монографія. К.: КНТ, 2010. 192 с.

2. Науково-практичний коментар до кодексу адміністративного судочинства України / автор. колектив: керівник проекту О. А. Банчук. Київ. 2011. 753 с.